

■ ■ ■ ■ **Dışışleri Bakanlığı Bütçesinin**
■ ■ ■ ■ **TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülmesi**
■ ■ ■ ■ **Vesilesiyle Yapılan Konuşma**

∴ Ankara, 26 Mart 2003

Sayın Başkan, değerli Milletvekili arkadaşlarım, Sözlere başlamadan önce, Hükümetim adına hepimize saygılar sunuyorum. Yine, sözlere başlamadan önce, Bakanlığımız bütçesi üzerinde görüşlerini bildiren Cumhuriyet Halk Partisi Grubu sözcüsü Sayın Onur Öymen ve Partimiz, AK Parti Grubu sözcüsü Sayın Mehmet Dülger'e eleştiri ve katkılarından dolayı ayrıca teşekkür ediyorum.

21 ∴

Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri,

Bakanlığımın 2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı onayınıza sunulmuş bulunmaktadır. Bu vesileyle, huzurlarınızda, dış politikamızın ilkeleri ve öncelikleri ile güncel bazı konular hakkındaki görüşlerimi kısaca açıklamak istiyorum. Bakanlığımın teşkilatı ve bütçe kanunu tasarımızın ayrıntıları ise, kitapçık halinde ayrıca takdim edilmiştir.

Dış politikamızın işlev görmek durumunda olduğu küresel ve bölgesel konjoktüre bakıldığında, çarpıcı bir gerçek tüm açıklığıyla gözlerimizin önüne serilmektedir. Buna göre, küresel düzenin geleceği, özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgede yeniden şekillenmektedir. İçinde bulunduğumuz uluslararası ve bölgesel konjoktürede son derece kritik bir dönemeçte bulunmaktayız ve bu dönemeçte önemli bir rol oynamaktayız.

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan terörist saldırıların, mevcut uluslararası sistemi, Varşova Paktı'nın dağılması ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra ikinci bir kırılmayla karşı karşıya bıraktığını söylemek mümkündür. Komşumuz Irak'ta çıkan savaş, işte bu kırılma

noktasından başlayan ve küresel ölçekte anlam taşıyan jeopolitik deprem ve artçı şokların odağında yer almaktadır. Hükümetimiz, son derece hassas bir aşamaya girdiğimiz bu dönemde, dış politikamızı, uzun vadeli bir perspektifle, bölgesel ve küresel konjonktürün dinamiklerine uyumlu halde yürütme kararlılığındadır. Türkiye, tarihine ve coğrafi konumuna yaraşır, önyargılardan ve saplantılardan arınmış, karşılıklı çıkar dengelerine dayalı bir politika izlemektedir. Bu politika, ilkeli, dengeli ve gerçekçi olmak durumundadır.

Ulusal çıkarlarımız gereğince, ilgili bölge ve kıta ölçekli gelişmeleri, sadece izleyen değil, aynı zamanda yönlendiren, faal bir diplomasi uygulamaktayız. Bu da, ülkemizin, bir istikrar unsuru olmakla kalmayıp, çevresindeki bunalımların çözümüne somut katkı sağlamaya çalışmasını gerektirmektedir. Halihazırdaki uluslararası konjonktür, hem bölgesel planda bir sürekliliğe hem de küresel ölçekte bir değişikliğe işaret etmektedir.

Süreklilik unsuruna bakıldığında, ülkemiz, jeostratejik ve jeoekonomik açılardan kilit öneme sahip, kendine özgü bir coğrafyada, kalıcı bir istikrar unsuru olmaya devam etmektedir. Çevremizde bunalımlar sürekli olarak kendini göstermektedir. Son on üç yıla bakıldığında, Ortadoğu ile başlayan, sonra Kafkasya ve Balkanlarda yaşanan buhranlar ve savaş rüzgarları, şimdi yeniden Ortadoğu'ya dönmüştür. Odağında bulunduğumuz bu coğrafyada, Türk dış politikası, sürekli bir teyakkuz ihtiyacıyla yoğrulmuştur.

Öte yandan, ülkemizi yakından ilgilendiren bir değişiklikten de bahsetmek mümkündür. Bu, küresel düzenin ve güvenliğin odağında bulunan Birleşmiş Milletler ve uluslararası hukuk sisteminin, mevcut güç denkleminin intibak etmekte giderek daha fazla zorlanmakta olduğu gerçeğidir. Dünyadaki tek askeri ve siyasi kutup olan Amerika Birleşik Devletleri, 11 Eylül terör saldırılarının da etkisiyle, kendi doğrularını ve çıkarlarını çok daha güçlü şekilde takip etmeye yönelmiştir. Transatlantik bağlarda bir gevşemeyi de beraberinde getiren Batı içindeki görüş ayrılıkları ve çatlaklar, özellikle Irak krizi vesilesiyle iyice açığa çıkmıştır.

İşte, bu bölgesel ve küresel ortamda Türkiye'nin izleyeceği politikalar, sadece ülkemiz ve bölgemiz için değil, belki küresel ölçekte de önem taşımaktadır. Türkiye'nin bu denli merkezi hale gelen konumu, sadece coğrafyaya da bağlanmayacaktır. Hem batı hem İslam alemine mensup, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olma özelliğine sahip ülkemiz, çağdaşlaşma özlemi duyan tüm halklar için bir ilham kaynağı teşkil etmektedir. Bu konumuyla, dünyada, bugün yeniden gündeme getirilen medeniyetler çatışması tezinin yanlışlığını ortaya koyabilecek yegane ülke de Türkiye'dir.

Silahlı Kuvvetlerimiz, sadece ülkemizin güvenliğini sağlamakta yetkin bir güç olmakta kalmamakta, Bosna Hersek'ten Afganistan'a kadar büyük başarıyla üstlendiği rollerden de görüleceği gibi, barışı koruma alanında, böl-

gesel planda ve ötesinde önemli bir işlev üstlenmektedir. Bölgemizde, uluslararası serbest piyasa ekonomisiyle bütünleşmiş, küreselleşmiş dünyayla uyum sağlamış, çağdaş bir gelişim çizgisini yakalamış, edebiyatından sporuna kadar her alanda dünya vatandaşı olmuş bir toplum olarak dünya medeniyetine katkıda bulunmaktayız. İşte, bu siyasi, ekonomik, askeri, sosyal ve beşeri hasletlere sahip bir toplumun ve devletin dış politikası, bölgesel ve küresel dinamiklerin şekillenmesinde kaçınılmaz bir etki doğurmaktadır. Dolayısıyla, ülkemizdeki sorumluluk, sadece halkımıza ve devletimize karşı değil, aynı zamanda, bölgemize ve dünyamıza karşıdır. Hükümetimizin başlangıç noktası da budur.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri,

Komşumuz Irak'ta cereyan eden savaş, Ortadoğu coğrafyasının ne denli kırılğan bir yapıda olduğunu bir kez daha acı bir biçimde gözler önüne sermektedir. Irak'la ilgili Birleşmiş Milletler sürecinin de tüketilmesiyle, yoğun diplomatik çabalarımızla katkıda bulunduğumuz barışçıl çözüm gayretleri ne yazık ki sonuçsuz kalmış, Irak topraklarını topyekün bir askeri hareket alanına dönüştüren savaş durumu karşısında, bunun ülkemize olabilecek yansımalarını en aza indirmek öncelik kazanmıştır.

Öte yandan, Irak'ın, Arap, Kürt, Türkmen ve diğer nüfus kesimleri, kardeşlerimiz ve akrabalarımız olup, Türkiye, Irak halkının müspet bir geleceğe kavuşmasını samimiyetle istemektedir. Tüm bölge insanları, hak ettikleri barış, istikrar ve refaha artık kavuşmalıdır.

Bu itibarla, ülkemiz Irak'ın bağımsızlığının, egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve siyasi birliğinin korunması ve Irak'ın doğal kaynaklarının Irak halkının tümüne ait olduğu ve halkın tümünün refahı için kullanılması gibi ilkeleri kararlılıkla savunmaya devam etmektedir.

Yine bu çerçevede, Irak nüfusunun üç esas unsurundan birini teşkil eden Türkmenlerin, bu konularına uygun hak ve çıkarlarının teminat altına alınması, barış ve refah içinde saygın Irak vatandaşları olarak yaşabilmelerinin temin edilmesi, can ve mal güvenliklerinin her ortamda korunması da tarafımızdan büyük önem atfedilen bir konudur.

Ülkemizin savunduğu bu ilkeler, sadece komşu Irak'ın değil, fakat tüm bölgemizin bir barış ve refah bölgesi olmasına katkıda bulunacaktır. Ümidimiz, Ortadoğu'nun yakın gelecekte, savaşlarıyla değil, insani ve kültürel zenginlikleriyle anıldığı bir barış bölgesi olmasıdır.

Esasen, ülkemizin bu coğrafyadaki güvenliği ve uzun vadeli çıkarları, ittifak ilişkilerinin de sağlıklı bir zeminde yürümesini hayati derecede önemli kılmaktadır. Nitekim, son elli yılda, özellikle güvenlik ve savunma ekseninde

gelişen, olgunlaşan Türk-Amerikan ilişkilerini, bu bağlamda alınan kararlarda önemli bir etken olarak kabul etmek gerekir.

Ulaşılan aşamada ortaya çıkan fiili durum ve yeni şartlar ışığında hükümetimiz, yeni bir değerlendirme yaparak, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin geçici bir süre kuzey Irak'a gönderilmesine ve Türk hava sahasının yabancı silahlı kuvvetlere mensup hava unsurlarına açılmasına ilişkin olarak Yüce Meclisimizden yetki talebinde bulunmuştur.

Bilindiği üzere, Yüce Meclis 20 Mart 2003 tarihinde altı ay süreyle bu yetkinin verilmesini onaylamıştır. Sayın Başbakanımızın da belirttiği üzere, Türk hava sahasını yabancı hava unsurlarına açmamız, müttefiklerimizle ilişkilerimizi korumamıza, muhtemel gelişmelere karşı güvenliğimiz için tedbir almamıza, savaşın bir an önce bitmesine, savaş sonrası barışın tesisine, Irak'ın bütünlüğünün korunmasına, bütün bölgeyi ve elbette ülkemizi etkileyebilecek tahrikkar davranışları önlemeye yöneliktir. Öte yandan, 1991 yılında yaşanan Körfez savaşı sonrasında Türkiye-Irak sınırına bir gecede yarım milyon insanın son derece güç şartlarda sığındığı hatırlanmaktadır. Silahlı Kuvvetlerimizin kuzey Irak'taki mevcudiyetiyle amaçlanan, benzer bir trajedinin yaşanmasının önüne zamanında ve yerinde geçmek, insani yardımı etkinlikle ulaştırabilmek, güvenliğimize tehdit oluşturabilecek bazı girişimleri önlemek ve sınırlarımızın güvenliğini korumaktır.

∴ 24

Elli yıllık ittifak zemininde olgunlaşan ve stratejik bir nitelik kazanan Türk-Amerikan işbirliği, hassas bir coğrafya olan Ortadoğu'da refah ve istikrara değerli bir katkı sağlayagelmiştir. Kuzey Irak'taki Türk askeri varlığının bu anlayışla değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Zira, bu mevcudiyet, gerek Türkiye, gerekse bölge için bir güven ve istikrar unsuru olacaktır. Tabiatıyla, Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimizi sadece Irak konusuna indirgemek, kanımca, iki taraf için de haksızlık olacaktır. Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkileri çok yönlü ve çok boyutlu bir içeriğe sahip olup, her yönüyle daha da geliştirilecektir.

Değerli arkadaşlar, bu noktada, son günlerde, özellikle kuzey Irak'la ilgili gelişmeler hakkında da size bilgi vermek istiyorum.

Bildiğiniz gibi, kuzey Irak'ta Türkiye'nin almak istediği tedbirler biraz önce açıkladığım çerçeve içindedir. Bunlardan birincisi, büyük göç dalgalarını Türkiye içerisine almadan kuzey Irak içinde durdurmak, ikincisi de 1991 yılının verdiği tecrübeyle, kuzey Irak'ta bir boşluk doldurup PKK terör örgütüne fırsat vermemektir. Bunun ötesinde, çeşitli abartılar dünya kamuoyunda süregelmektedir. Ancak, müttefiklik anlayışı içinde Türkiye, gayet şeffaf bir şekilde niyetlerini herkese söylemektedir. O bakımdan, bu son demeçlerin büyük, abartılı ve Türkiye'nin niyetlerini aşan beyanlar şeklinde görmekteyiz. Şüphesiz ki, bir savaş ortamı içinde, müttefikimiz olan ülkelerle koor-

dineli bir şekilde hareket etmekten daha tabi de bir şey olamaz. Ancak, buna Türkiye karar verecektir, Türkiye ihtiyaç duyduğunda karar verecektir.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri,

Dış politikamız, demokratik yapımızdan güç almaktadır. Bu çerçevede, birincil derecede bir stratejik hedef olarak gördüğümüz Avrupa Birliği'ne katılma sürecimiz de, demokrasimizin gelişmesiyle somut bir perspektif kazanmıştır. Halkımızın özlem ve yönelimleri ile Avrupa Birliği'ne üyelik hedefimiz uyum halindedir. Hükümetimiz, Türkiye'nin bugün itibariyle Avrupa Birliği bünyesinde ifadesini bulan, ileri demokratik standartları gerçekleştirmekte kararlıdır. Yüce Meclisin, ulusumuzun hak ve talep ettiği doğrultuda kabul ettiği reform paketleri, Avrupa Birliği Kopenhag Zirvesinde sonuç alınmasını sağlamıştır. Aralık 2004 tarihinde yapılacak Avrupa Birliği zirvesine giden dönemde, üyelik müzakerelerinin başlamasına yönelik kararlı adımlar atılacaktır.

Nesnel olarak bakıldığında, Avrupa Birliği'ne üyeliğimizin, ülkemize olduğu kadar, Avrupa Birliği'ne de somut katkılar sağlayacağı tespitimiz, giderek daha geniş bir kabul görmektedir. Ekonomiden ortak dış ve güvenlik politikasına, Birliğin, bir dünya gücü olarak, Batı'nın demokratik değerler sisteminin yaygınlaştırılmasına daha fazla katkıda bulunması hedefine kadar, geniş bir yelpazede Türkiye'nin rolü aranacaktır.

Son gelişmeler de, Türkiye'nin, Avrupa Birliği için ne kadar fazla önem arz ettiğini ortaya koymuştur. Bu itibarla, 2004 zirvesine giden dönemde, Avrupa Birliği ülkelerinin de kendi hazırlıklarını -bizim yapmakta olduğumuz gibi- tamamlayarak ülkemizle bütünleşmenin önündeki zihinsel bazı engelleri bertaraf etmelerini beklemek de en doğal hakkımızdır.

Değerli arkadaşlar, yine bu çerçeve içinde eklemek isterim ki, Avrupa Birliği bizim için bir süreçtir, devam eden bir süreçtir. Dolayısıyla, Avrupa Birliği ile ilişkilerimiz bir zirve toplantısıyla veya önemli bir toplantıyla bağlı değildir. Başka önemli olaylar devam ederken, Avrupa Birliği süreci de, ısrarlı bir şekilde devam edecektir. Bu anlamda, reform paketleri çıkartılmıştır; yeni reform paketleri de çok kısa bir süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündemine girecektir.

Hedefimiz, 2004 yılının sonunda başlaması öngörülen müzakere tarihini öne çekmektir. Bu uğurda, Hükümetimiz, üstüne düşen her hususu ısrarla takip edecektir. Bu anlamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iktidarıyla muhalefetiyle bir bütün olarak bu reformlara destek vermiştir. Bu desteğin devam edeceğine inancımız da tamdır.

Bu noktada, Sayın Öymen'in sorduğu bir iki noktaya da açıklık getirmek isterim. Bunlardan birisi, AGSP ile ilgilidir. Aslında, Kopenhag'ta Yunanis-

tan, Türkiye'den herhangi bir ek taviz almamıştır. Türkiye sadece Yunanistan'ın malumu ilan etmesine fırsat vermiştir. Dolayısıyla, gelinen noktada NATO'nun, Avrupa Birliği ülkelerine karşı kullanılmayacağı kararlaştırılmıştır. Bu da karşılıklı bir mutabakat içinde olmuştur, herhangi bir taviz sözkonusu değildir.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri,

Kıbrıs sorununa adil ve kalıcı bir çözüm bulunması ulusal bir dava niteliğindedir. Bu soruna, mutlaka bir çözüm bulunması gerektiğine inanmaktayız; ancak gelecekte, Ada'daki Türk varlığını tehlikeye sokacak hiçbir girişime müsaade edilmeyeceği de açıktır. Ada'da sağlanacak bir çözümün parametreleri olarak Kıbrıs'ta mevcut barış ortamının ve Türkiye'nin etkin ve fiili garantisinin sürmesini sağlayacak, Türk-Yunan dengesini koruyan, Ada'daki iki tarafın egemen eşitliğini kabul eden, uzlaşmaya dayalı yeni bir ortaklık devleti oluşturulmasını hedeflemekteyiz. Bu çerçevede, Lahey'de gelinen noktanın bir tıkanmaya dönüşmemesi ve yeni iletişim kanallarının ve çözüm modellerinin araştırılması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin, hazırlamış olduğu planın masada olduğuna dair açıklamasını, tarafların arzusu durumunda çözüm sürecine yardımcı olacağını ifade etmesini memnuniyetle karşılamaktayız.

∴ 26

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Denктаş'ın, Rum tarafını müzakereye çağırın beyanının da, tüm taraflarca dikkatle not edileceğini umuyoruz.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri,

Topluca bakıldığında, Türk dış politikası, sadece, ülkemizin başka ülkelerle ilişkilerinin manzumesi olmaktan öteye bir anlam taşımaktadır. Bakanlığımın katkılarıyla Hükümetimizin izlediği dış politika, ülkemizin, siyasi, ekonomik, askeri, kültürel ve kurumsal gücünün bir türevi olduğu kadar, aynı zamanda, bu gücümüzün geliştirilmesine ve barışın hizmetine sunulmasına katkıda bulunmaktadır.

Hükümet programımızda da vurgulandığı üzere, Türkiyemizin dış politikası, halkımızın yediği ekmeği doğrudan etkilemektedir. Bu meyanda, bir hususu önemle vurgulamak istiyorum. Etkin ve inandırıcı bir dış politika, güçlü bir mali destekle mümkün olabilmektedir. Bu, açık bir gerçektir. Ülkemiz açısından fevkalade önemli ve yoğun dış siyasi, askeri ve ekonomik gelişmelerin yaşandığı bir ortamda, Bakanlığımın, kendisinden beklenen görevleri etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli imkan ve mali kaynaklarla teçhiz edilmesi zorunludur. Bakanlığımın, yıllardır birikmiş bulunan personel ve bina sıkıntısı, diğer ülkelerin koşullarından çok geride kalan çalışma

TÜRK DIŞ POLİTİKASI ÜZERİNE

imkanlarına kadar birçok mesele, bu bütçeyle çözülemeyecektir. Bakanlığım mensupları, gerçekten, büyük bir fedakarlık ve yurtseverlik içinde görevlerini çok zor şartlar altında yerine getirme gayreti içindedir.

Hizmetin gereği olarak çok özenle seçilip, uzun yıllar boyunca deneyim kazanarak yetişen Bakanlığımın kısıtlı kadroları, kendilerinden beklenen etkinlik oranında imkanlarla teçhiz edilememektedirler. Örneğin, eşgüdüm, bilgi akışı, istişare gibi hususların kilit öneme sahip olmasına karşın, yedi ayrı binada çalışmakta olan kadrolarımın derlenip toparlanması için öngörülen ek bina inşaatı, bu yıl da tamamlanamama riskiyle karşı karşıyadır. Dolayısıyla, onayınıza sunulan tasarı, kamu harcamalarındaki tasarruf politikaları çerçevesinde hazırlanmış olup, olması gerekeni yansıtmamaktadır. Bu tasarı, Türkiye gibi dış politikasının dinamizm ve etkinliği ile ulusal hedefleri arasında bu denli yakın ilişki bulunan bir bölgesel güç bakımından olabilecek en mütevazı bütçeyi öngörmektedir.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri,

Daha geniş düşüncelerimizi kapsayan kitapçık, bütün Milletvekili arkadaşlarıma dağıtılmıştır. Gerçekten Türkiye, önemli bir dönemden geçerken, Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na da çok önemli görevler düşmektedir. Bu görevleri, Bakanlığımın bütün mensuplarıyla birlikte en iyi şekilde yapmak için üstün bir gayret içinde olduğumuzdan emin olmanızı bir kez daha tekrarlıyorum, hepinize saygılar sunuyorum.